

Carterova administrativa (1977-1981)

- Hlavní charakteristika mezinárodního prostředí:
 - Ukončení války ve Vietnamu
- **Prioritou ZP:** vyřešení arabsko-izrael. konfliktu jako prostředku ke stabilizaci dodávek ropy (Rossi, s.119, Kaufman, s.103)

Ideové zakotvení

- Menší důraz na vztahy se SSSR
- Snížená koncentrace na světový komunismus jako hrozbu
- Větší důraz na země Třetího světa – Indie, Brazílie, SA
- Odklon od použití síly k dosažení diplomatických cílů
- Větší důraz na vzájem.mezinárod. závislost, economic. záležitosti a vztahy Sever-Jih – vliv energetické krize
- Obava z dalšího ropného embarga vůči USA – zvýšení vlivu SA
- Hlav. tématem lidská práva – rozpor zvl. s Íránem a Izraelem

-
-
- BV jako model pro amer. globální koncepci
– snaha o usmíření se Sýrií, Irákem,
Alžírskem, Libyí a OOP
 - Komplexní arabsko-izrael. uspořádání
chápáno jako ekvivalent k světovému míru

Rozhodovací úroveň

- min. zahr. Cyrus Vance a poradce pro NB Z. Brzezinski - stejný přístup k BV konfliktu
- Brzezinski – hluboké rozpory s izrael. představiteli
- MO Harold Brown – minimál. vliv na ZP
- **Brzezinskiho strategie:** spojení energie s BV konfliktem – SA klíčový hráč v energetické a BV politice; tlak na Izrael kvůli navrácení Sinaje a Golan; důraz na palestin. otázky – řešení práv Palestinců a nutnost Izraele jednat s OOP; snaha zahrnout SSSR do mírových jednáních jako nátlak na radikál. arab. režimy a účast SSSR v mírových silách patrolující hranice

-
-
- **Přístup vlády vůči Izraeli** – návrat Iz. k hranicím z r. 1967 neboť: a) arab. státy připraveny k míru, b) Palestinci si zaslouží domovinu – spojováno s aspiracemi ostatních národů Třetího světa, c) menší Iz. zajistí stabilitu na BV
 - Nepodaří-li se prosadit tento přístup hrozba: ztráty kontroly arab. umírněných režimů; další válka ze str. Arabů; další ropné embargo
 - Carter: poprvé navštívil Izrael r. 1973 jako guvernér – před zvolením prezidentem nikdy nenavštívil arab. zemi
 - Carter přímo osobně angažován ve všech klíčových jednáních o BV míru

-
-
- Silný závazek Carter vůči bezpečnosti Izraele
 - Žádná vlivná figura mezi nejvyš. představiteli vlády s pro-izrael. inklinací

Americká vojen. přítomnost na BV

- 1977 – Prezident. Memorandum 10 - Perský zál. vnímán jako zranitelný a životně důležitý region – snaha o posílení vojen. Zabezpečení (Palmer, s.101)
- 1977 – PR 18 – založení „Sil rychlého rozmístění“ (RDF) – lehké divize se strategic. mobilitou pro globální konflikty zvl. v Perském zál. a v Koreji (s.128, Palmer, s.101)
- Rovněž iniciativa amer. námořnictva na vytvoření velitelství pro vedení operací na BV – (Bahrajn jako jediný v Zálivu umožňující amer. vojen. přítomnost a ústředí amer. námořnictva pro BV (s.128))

-
-
- R. 1978 – GŠ schválil „Přehled amer. strategie vůči BV a Perskému zál.“ - zaměřen na 3 základ. zájmy: 1) bezpečný přístup k zásobám ropy – 2) zabránění nepřátel. mocnosti nebo více mocnostem ve vytvoření hegemonie – 3) zajištění existence Izraele jako nezávislého státu ve stabilním vztahu se sousedními arab. státy – Návrh na rozšíření námoř. základen na Diego Garcia, v Ománu, Saúd. Arábii a Džibutsku (s.129, Palmer, s.102)

Přípravy na Ženevskou konferenci

- Odpor Carterovy ad. k prodeji zbraní→zrušení prodeje třaskavých bomb X schválení střel vzduch-země Maverick SA
 - PD 12: striktní kontrola prodeje zbraní, transferu high-tech s výjimkou NATO, ANZUS a Japonska
- Od samého počátku osobní angažovanost C. v jednáních o BV
- Březen 1977- setkání s izrael. premiérem J. Rabinem – prohlášení C., že jednání mezi Araby a Iz. mají vést k „bránitelným hranicím“ výměnou za uznání práv Palestinců s možností zahrnout OOP do jednání – **úsilí směřující ke komplexnímu řešení BV uspořádání**

-
-
- O týden později – C: neočekávané prohlášení o nutnosti poskytnout domovinu pro palestinské uprchlíky – duben: Palestinci si zaslouží přímé či nepřímé zastoupení na Ženevské konf. – klíč řešení BV konfliktu
 - Setkání C. a Assad – pozitivní vyjádření o roli Sýrie na BV – snaha získat ji pro pořádání Ženev. konf.
 - Květen 77 – setkání C. a Fahd: SA jako neblížší přítel USA – pochvala saúdské finanční a ropné politiky
 - Květen – vítězství M. Begina v izrael. volbách → změna iz. zahraniční politiky (Spiegel, s. 333-334)

-
-
- Červenec: setkání C. a Begin – C. varování na zastavení výstavby nových osad na okupovaných územích s výjimkou již postavených – C. označil nové osady za „nelegální“ a „vážnou překážku k míru“
 - Klíčová podmínka konání mírové konf. – účast palestinské delegace – C. návrh: započítí jednání s OOP akceptuje-li buď právo Iz. na existenci nebo rezoluce RB OSN 242 a 338 jako základ pro jednání – Arafatova podmínka: podpora amer. návrhu výměnou za garantování palestin. státu USA (Spiegel, s. 335-336)

-
-
- září 77 – setkání C. s iz. min. zahr. M. Dayanem – kritika iz. politiky osidlování a požadavek na stažení Iz. k hranicím z r. 1967 jen s mírnými změnami na Z břehu→silné narušení vztahů s Izraelem
 - Modality ženevského formátu:
 - Iz.: požadavek jednat s arab. sousedy jen separátně; palestin. zástupci (bez členů OOP) jako součást jordánské delegace
 - arab. státy vč. SSSR: jednotná arab. delegace pro všechny diskuze
 - Sýrie: veto nad jakýmkoliv rozhodnutím konf.
 - Vance: kompromis – každá arab. země bude jednat s Iz. separátně, ale jednotná arab. delegace bude schvalovat konečnou dohodu na konci konf.

-
-
- říjen: průlom v amer. postoji – **společné amer.-sovětské komuniké** – poprvé použito „legitimní práva Palestinců“; výzva k účasti palest. zástupců na mírové konf.
 - Další mírová konf. se však nikdy nekonala – odmítnutí Izraele přijmout delegaci OOP – odmítnutí Sýrie účastnit se bez OOP (Kaufman, s.106)
 - listopad 77: **Sadatova cesta do Jeruzaléma** – amer. adm. v šoku
 - prosinec: cesta C. Vance na BV – Sadat připraven uzavřít mírovou dohodu s Iz., bude-li součástí obecn. „deklarace principů“ týkající se Palestinců a definování podmínek jednání Izraele s ostat. arab. státy

-
-
- Cesta Beginova do W. – iz. protinávrh: uznání egypt. svrchovanosti nad Sinají výměnou za mírovou dohodu – podržení izrael. osad a letec. základen na Sinaji v blízkosti iz. hranic; podržení iz. kontroly Šarm aš-Sejch; právo obyv. Z břehu a Gazy založit „správní autonomii“; zvolit si vlastní radu; vybrat si mezi iz. či jordán. občanstvím; ot. suverenity bude rozhodnuta po 5 letém přechodném obd.
 - leden 78 – C. cesta na BV – **Asuánská deklarace**: řešení BV uspořádání musí uznat legitimní práva Palestinců a umožnit jim určit svou vlastní budoucnost – schváleno Beginem (Spiegel, s. 343)

-
-
- Březen 78 – jednání Carter-Begin ve Washingtonu – Carterovo ujištění o odmítnutí nezávislého palest. státu na Západ. břehu – žádný ústupek z izrael. str. – mrtvý bod v jednáních (Kaufman, s.109)

Camp David

- Jednání započata 5. září 79
- Sadat prezentoval „hard-line“ pozici: kompletní stažení Iz. z územích okupovaných po r. 1967; rozdělení Jeruzaléma; právo Palestinců na návrat a právo Palestinců na sebeurčení spojené s jordán. státností
- Okamžitě odmítnuto Beginem – trvání na rozšiřování osad na Z břehu a Gaze; opozice vůči palestin. národ. identitě spojené s Jordánskem a podržení iz. osad na Sinaji (Spiegel, s. 353-354)
- Pokračování jednání C. s iz. delegací (Begin, Dayan, Weizman) o jednotl. bodech

-
-
- 11. září: trvání Sadata na totálním odstranění všech iz. osad a letec. základen na Sinaji – hrozba opuštění jednání
 - C. intervence u Sadata: oddělení ot. Sinaje (vedené Carterem) od obec. rámce Z břehu a Gazy (vedené Vancem)
 - 14. září: průlom – C. nabídka Izraeli: výběr mezi osadami na Sinaji nebo mírem – dle Dayana rozhodnutí vyžadovalo schválení kabinetem a Knesetem
 - Další den – hrozba odjezdu Sadata kvůli neústupnosti iz. str. a rezignaci egypt. min. zahr. Kámila – osobní přesvědčování o zásadních konsekvencích J. C. (Spiegel, s. 357-358)

-
-
- Záruka MO H. Browna vybudovat nová iz. letiště v Negevu jako náhrada za opuštění základen na Sinaji
 - 16. září – souhlas Begin s hlasováním o kompletním stažení ze Sinaje v Knesetu a přijetí prohlášení o „uznání legitimních práv Palestinců“
 - Poslední dvě důležité ot.: Jeruzalém a iz. osady na Z břehu – Begin podepsal prohlášení o pozastavení zakládání osad během „dohodnuté doby jednání o uzavření mírové dohody“ – rozdílné interpretace – ot. Jeruzaléma nevyřešena

-
-
- 17. září dojednány v Bílém době 2 dohody: **egyptsko-izrael. mírová sml.:** postupné stažení Iz. ze Sinaje během 3 let výměnou za normalizaci diplomatic. a obchod. vztahů; rozmístění sil OSN v několika zónách mezi Eg. a Iz.
 - **sml. o uspořádání ot. Z břehu a Gazy:** 5 letá přechodná správa představovaná komisí Eg., Jord., a Iz. – komise zajistí plnou autonomii na obou územích uspořádáním svobod. voleb do správní rady volené palestín. obyvatel. – součástí i ustanovení o jordánsko-izrael. mírové dohodě (Spiegel, s. 360-361)

-
-
- Další pat v jednáních o podepsání dohod po oznámení Izraele pokračovat ve výstavbě nových osad na Západním břehu (Kaufman, s.113)
 - Carterova intervence – Egypt ustoupil z pozic ohledně Palestinců – závazek Izraele stáhnout se co nejdříve ze Sinaje (Kaufman, s.114)
 - **26. března 1980** podepsána mírová dohoda mezi Egyptem a Izraelem

Zhodnocení dohod

- Nejrozsáhlejší pokrok jakého kdy amer. prezident dosáhl v arabsko-izrael. jednáních (s.122)
- Původně zaměřeny na celkové uspořádání BV konfliktu, pak se omezily pouze na mírovou dohodu mezi Egyptem a Izraelem
- Předpokládaly přímou účast Jordánska a Palestinců, aniž by s tím souhlasili
- Obsaženy dvojznačné a nejasné formulace různého výkladu (Kaufman, s.112)
- Opomenut jasný závazek Izraele stáhnout se z okupovaných území – důvod, proč ji nikdy ostat. arab. státy neakceptovaly

-
-
- Stejně jako Izrael odmítl rezoluci 242, tj. poskytnout Palestincům plnou autonomii
→ Mírové dohody striktně odmítnuty všemi arab. vládami
 - Listopad 1978 – zasedání Arab. ligy v Baghdádu – odsouzeny dohody z Camp Davidu a uvaleny sankce na Egypt (s.123)
 - Rozdělení uvnitř arab. tábora - zásadní politické a ekonomické oslabení Egypta a naopak posílení pozice Izraele – zajištění hranic separátním mírem s Egyptem a vytvořením demilitarizované zóny mezi oběma státy (s.124)

-
-
- Součástí dohod pokračovat v jednáních mezi Egyptem, Izraelem, Jordánskem a palestin. představiteli o pales. autonomii – odmítnuto Palestinci i Jordánskem z důvody neúčasti na dohodách a nemožnosti do nich aktivně zasahovat – „jednání o nás bez nás“ (s.124-125)
 - Zvýšené závazky pro USA: economic. a vojen. pomoc Izraeli ve výši 3,2 mld.\$ a Egyptu ve výši 1,8 mld.\$ (s.123)

Izraelská invaze do Libanonu

- 1975 – občanská válka – mimo kontrolu vlády
- 1976 – syrská invaze proti OOP (13 000 vojáků a 400 tanků)
- Březen 1978 – útoky palestin. geril z J Libanonu -vojen. invaze Izraele - vytvořen tzv. bezpečnostní pás k řece Litani – dán pod kontrolu hlav. spojence Izraele Jiholibanonské maronitské armádě (s.126)
- Rezoluce OSN vyzývající k zastavení palby a okamžité stažení Izraele z J Libanonu – požadavek na vyslání 6000 vojáků OSN, aby nahradili Izrael v J Libanonu

-
-
- Duben – prez. Carter rovněž požadoval stažení Izraele a obviňoval ho z nelegál. používání kazetových bomb (s.127)
 - Léto 1981 – útoky OOP takové intenzity – nutná intervence USA – dohoda mezi OOP a Izraelem o míru na libanon. hranici (s.127)

Islámská revoluce v Íránu – pád 2. pilíře

- Amer. podpora: Írán jako ochránce regionu po VB – další důvody: recyklace petrodolarů – zajištění chodu zbrojního průmyslu
- V l. 1971-1977 – dodávky zbraní za 10 mld. USD
- Nehospodárné užívání rozpočtov. prostř. – 1/3 na vojen. výdaje – od r. 1976 rozpoč. deficit – vysoká inflace - tvrdé potlačování vnitř. opozice pomocí SAVAK – GT Amnesty Int.: žádná země horší v dodržování lid. práv než Írán (Brands, s.155-156)

-
-
- Rozpory ohledně politiky vůči Íránu: NCA Brzezinski – důraz na silné spojenectví, nástroj proti SSSR X MZV C. Vance – nutnost podpořit síly změny jinak hrozba vnitř. rozkladu → v prospěch radikálů
 - jaro 1977 – prodej 160 F-16 a letadel AWACS – žádost šáha o dalších 140 F-16
 - listopad 1977 – návštěva šáha ve Wash. – tři cíle: potvrzení zvlášť. vztahu mezi oběma zeměmi – závazek zajistit zbrojní požadavky – získat podporu šáha pro snížení cen ropy – žádná zmínka o LP (Brands s. 157-158)

-
-
- Prosinec 1977 – návštěva Cartera v Teheránu: „Írán jako ostrov stability“ – (tehdy tam přítomno už 30 000 amer. personálu) (s.130)
 - Mírné uvolnění politic. svobod v Íránu
 - jaro 1978: počátek masových demonstrací – Qom, Tabriz, Teheran, Mašhad, Isfahán, Abadán – září: zabito a zraněno až 2000 demonstrantů v Teheránu
 - Podcenění situace amer. adm. – důvody: primární zaměření na egypt.-izrael. uspořádání – špatné zpravodajské inf. – tendence byrokracie filtrovat nepříznivé inf. (Brands, s. 159)
 - Paralýza ekonomiky: stávky, vysoká inflace, nedostatky ve službách

-
-
- Živná půda pro radikální síly – v čele R. Chomejní
 - Šáh neschopen řešit situaci – nemoc a nedůvěra vůči vojen. složkám
 - Prosinec 1978 – abdikace šáha M.R. Pahlavího – nový premiér Šáhpúr Bachtjár – akcelerace revoluce – útoky na symboly šáhova režimu – únor 1979: triumfální návrat Chomejního
 - Mise gen. R. Huyser (amer. velitel evrop. velitelství NATO) – snaha napojit armádní složky na Bachtjára nebo podpořit vojen. převrat – neúspěšná

-
-
- Totální šok pro amer. vládu – ztráta nejbližšího BV spojence – naprostá změna rozložení moci na BV – kompletní revize amer. strategie vůči regionu
 - Únor 1979 - obsazení amer. ambasády v Teheránu levicovými silami – zprostředkování vlády a uvolnění zajatců
 - Ropná krize – trojnásobné zvýšení cen
 - listopad – zformována islámská vláda v čele s ajatolláhem R. Chomejním
 - obsazení amer. ambasády - a zadržování 66 rukojmích – počátek „krize rukojmích“

Sovětská invaze do Afghánistánu

- Duben 1978 – svržení vlády Muhammada Daúda – nástup nové: Tarakí a Amín – větší inklinace k SSSR
- Povstání – vzestup islám. fundamentalistů
- Zabití amer. velvyslance v Kábulu
- Prosinec 1979 – pozvání afgh. vlády pro sovět. vojska – nastolení vlády Babraka Karmala

-
-
- Invaze nahlížena USA jako nepřátelský akt ze 3 důvodů:
 - A) Asociace se sovět. okupací S Íránem r. 1941 – hrozba rozšíření sovět. moci z Afghánistánu do Íránu s cílem dosáhnout Indického oceánu (Palmer, s.104)
 - B) Masivní vlny afghán. uprchlíků do Pákistánu – Pákistán jako základna pro vedení gerilové války proti sovět. vojskům – hrozba odvety ze str. SSSR
 - C) Posilování vojen. přítomnosti SSSR okolo Perského zál. – námoř. základny v Etiopii a Jemenu (s.131-132)
 - Jiný pohled: dle Břežněvovy doktríny – bratrská pomoc ohroženému socialistickému státu (Palmer, s.104)

Bezprostřední reakce na události roku 1979

- Pád šáha v Íránu:
 - rozmístění letadel F-15 a AWACS v Saúd. Arábii a několik lodí vysláno do Indického oc. a Arabského m.(s.132, Palmer,s.106)
- Vpád SSSR do Afghánistánu:
 - posílení vojen. přítomnosti v regionu – rozmístění letadel AWACS v Egyptě a vyslání bombardérů B-52 nad Arabské moře – 25 lodí rozmístěno v Indickém oceánu (s.132-133, Palmer, s. 106-107)

Carterova doktrína

- Leden 1980 – projev J. Cartera o stavu Unie před Kongresem
- Bezprostřední reakce na zadržování amer. rukojmích v Íránu a sovět. invazi do Afghánistánu – chápány jako akty „mezinárodního terorismu“
- 3 hlav. faktory podmiňující současné výzvy:
 - nárůst vojen. moci SSSR mimo vlast. hranice
 - nadměrná závislost Západu na ropě z BV
 - sociální, ekonomické a politické napětí zemí rozvojového světa

-
-
- Sovět. invaze do Afghánistánu vnímána jako „nejvážnější hrozba míru od 2. svět.v.“
 - Uvalení sankcí: zákaz lovu sovět. lodí v pobřežních vodách USA - přerušeni amer. dodávek high-tech vybavení a zeměděl. výr. – omezení vzájem. obchodu – stažení amer. týmu z olympijských her v Moskvě
 - Jádru doktríny: „....pokus jakékoliv vnější síly získat kontrolu nad oblastí Perského zálivu bude považován za útok na životní zájmy USA a takový útok bude odražen jakýmikoliv nutnými prostředky včetně vojenské síly.“

-
-
- Potvrzení spojeneckých závazků vůči zainteresovaným zemím zvl. Pákistánu
 - Na konci projevu návrh konkrétních opatření snižujících nadměrnou závislost na BV ropě (vl. čl.)

Události roku 1980

- Duben 1980 – „**Operace orlí dráp**“ – akce na záchranu amer. rukojmích v Teheránu – jen Omán svolil s použitím jeho území na vedení operací proti Íránu - fiasko – oslabení schopnosti a kredibility USA (Palmer, s.108)
- Září 1980 – irácká invaze do Íránu – silná podpora USA a Saúd.Arábie – předání inf. tajných služeb – do Indického oceánu vysláno 60 amer., francouz., brit. a australských lodí (Palmer, s.109)
- Závěr: USA musí převzít primární zodpovědnost za obranu BV (Palmer, s.110)

Saúdská Arábie – poslední zbylý pilíř

- Snaha o posílení vojen. obranyschopnosti SA
- Prodej 5 letadel se systémem AWACS
- Během dekády SA investovala téměř 50 mld.\$ do leteckého obranného systému Zálivu kompatibilního se sys. NATO – stejně jako vybudování sys. vojen. zařízení (vojen. základny, přístavy, školy, ústředí letec. sil, min. obrany, letectví a námořnictva, tréninková střediska pro Národní gardu ad.) ve výši 14 mld.\$ - díky technické asistenci USA (s.133-134)

Závěr

- Nová výzva pro USA na BV: použít vojen. síly nejen k odražení sovět. útoku ale připravenost použít těchto sil i vůči BV státům znemožňujícím volnou plavbu po moři a dodávky ropy Západu (Palmer, s.110)